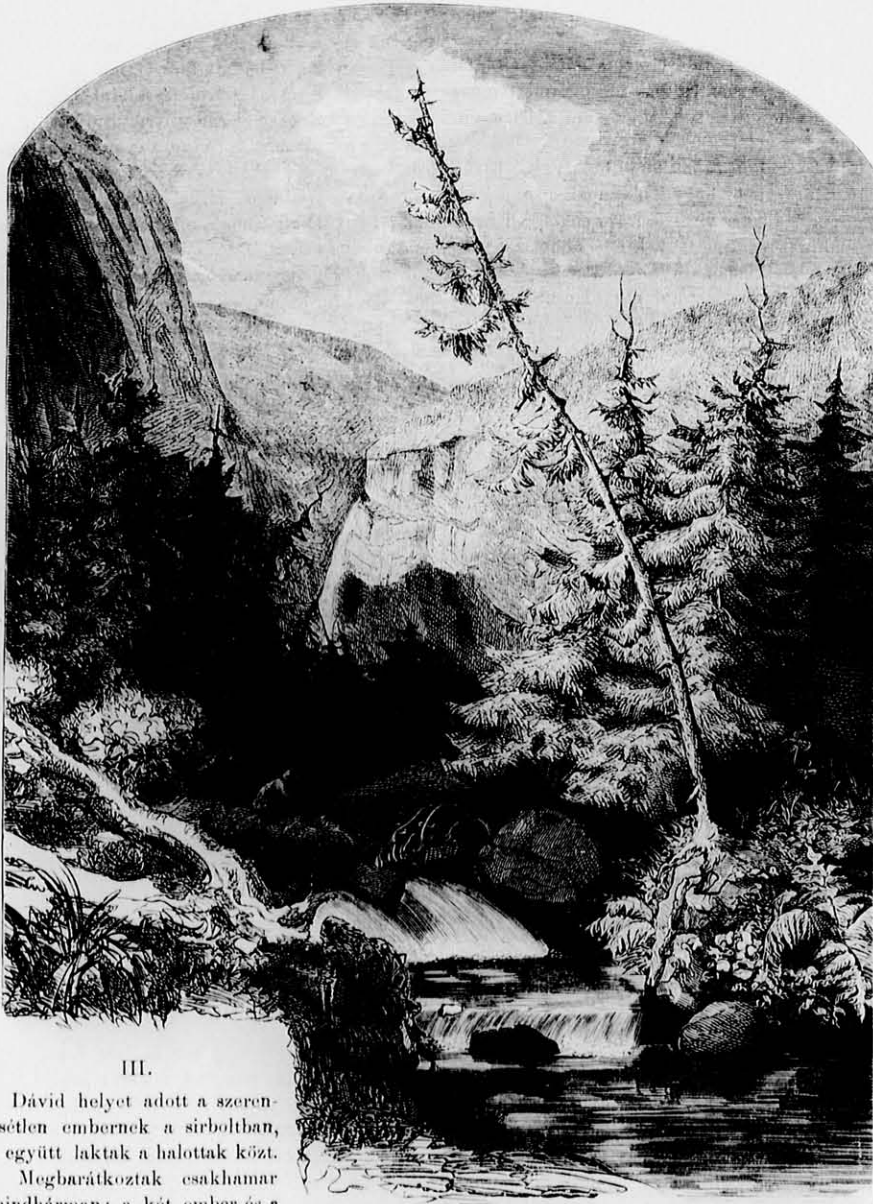

Megjelenik minden csütörtökön, so féls képpel ellátva. Előfizetési ár: Egész évre 6 frt; félévre 3 frt; negyedévre 1,50 fr. Előfizethető minden postahivatallal és könyvvarossal. Hirdetések díja: 4 hasábos petit sor 9 uj kr. Szerkesztői szállás: mécsáros utca 2. sz. 2. dík emelet. Kiadó-hivatal: barátok tere 7. szám.

Szereltem bolondja.

— Eredeti beszély. —
(Folytatás.)

III.

Dávid helyet adott a szerencsétlen embernek a sírboltban, s együtt laktak a halottak közt.

Megbarátkoztak csakhamar mindhárman: a két ember és a kutya. A bolond ember nem volt valami dühös, eszeveszett bolond, nem okozott bajt, zavart. A sírásó megosztotta vele kenyerét és ruháját, s

éltek békében. Az eszelős ember olykor segített sírt ásni, s a temetési ceremóniákba is annyira beleszokott, hogy ha hozták a halottat, mindjárt

levette sípkáját, és csakhamar megtanulta, mikor kell a papnak oda adni a kapát, hogy az első hant földet rá vesse a koporsóra.

Nem is ostromolták egymást sok beszéddel, kérdezni pedig egyik sem kérdezett egymástól semmit. Az eszelős ember egyszer-kétszer még töprenkedve kérdezgette, hogy ugyan mint jutott az ő neve azokra a márvány lapokra, de úgy látszott, legkevésbé sem aggasztotta. Dávid azt sem kérdezte tőle, honnan jött ide, voltak-e jobb napjai? Meglehet, hogy nem is hitte, mikép a bolond ember tud rá válaszolni; meglehet, hogy ez sem érdekelte.

Vagy egy hóig el sem hagyta a szerencsétlen ember a temetőt. Hanem akkor kezdett nyugtalanlankodni, igen sokat dalolt, s rugta, verte az ebet. Órákig elült a kriptá egyik sarkában s nem evett semmit. Egyszer aztán fejébe nyomta kalapját s így szólt:

- Gazda, el kell mennem valahova.
- Ne menj!
- De megyek.
- Hát menj.

Ment a városba, lomha, nagy léptekkel, eszszogva és naptól égetett kezét lóbázza. Furesa járása összecsesdítette a gyermekeket, kik vihogva követték és utánozták járását.

Egyenesen el tudott menni Tornyai kapitány „udvarába.” Az ajtó előtt kissé megsimogatta haját s megpödörte bajuszát, azután bement a kapun.

A szép nagyságos asszony éppen a gangon himzett valamit, midőn a szegény ember elébe állt és így szólt:

- Engedd, hadl esőkoljam meg kezedet.

A nagyságos asszony fölugrott s rémülten húzódott vissza.

- Oh! milyen szép vagy most is!
- Mit akarsz, szerencsétlen?
- Megesőkolni a kezedet.

A nagyságos asszony nagyon félhetett, mert mindig távolabb húzódott. A bolond ember arca pedig lángolt, és szemét le nem vette a nőről.

Szerencsére egy eszelő meglátta a bolond embert s észrevette, hogy urnője mennyire megborzadt tőle. Azonnal hozzá sietett, teljes szolgálattéskészséggel.

— Ne bocsássátok a házba ezt az embert! — kiáltott ekkor Tornyainé és reszketett.

A szegény szerelmes bolondot pedig kivezet-

tők. Az utcán aztán leült a kapu szöglet kövére és ott maradt hosszú ideig, oly megzavartan, mintha ő is köből lett volna faragva.

A cselédek közül megint észrevette valaki, s az beszédbe ereszkedett vele, aztán étellel kínálta. A bolond ember nem szólt egy szót sem, nem evett egy falatot sem.

Csak késő este távozott el, s „otthon“ is szó nélkül befeküdt szalmazsákjára. Dávid hallotta, hogy sirt. Már közel volt a hajnal, mikor az álom befogta szemét, s a zaklatott lélek megpihent.

Holdas éj volt, s az egyik nyíláson belopózott egy fehér sugár, szürkés világot hintve szét a komor boltzatban.

Az örült ember aludt, s az álom közben lenyugodott a habzó iszap, mely az értelem tisztaságát bemoeskolta. Az alvó beszélni kezdett esőndes, suttogó hangon:

— Oh! szerelmem! Csak szólj, s nincs kívánságod, melyet teljesíteni ne akarnék. Te imádtott vagy előttem szerelem nélkül is. Szerelmed előtt pedig hogyan mutassam ki, hogy mindenek fölött állsz, hova csak érzés és vonzalom emelheti lelkeimet, szívemet! Hadd pihenjek kebleden, s mondd, van-e óhajvásod, mit nekem kell teljesíteni?

Elhallgatott. A vén sirás pedig felült ágyában, kezébe nyugasztá fejt és úgy elgondolkozott.

— Katinka, Katinka! Ime tönkre jutottam éretted. De nem sajnálom gazdagságomat, mert kimondhatlan gyönyört és boldogságot nyújtottál nekem. Csak nőmet sajnálom, ki bánul és hervadoz. Ah! Katinka, esküszöm, hogy nem szeretem, mert csak téged szeretlek.

Az alvó lélekzete hangosabb és gyorsabb lett.

— Elszálltak a fesskék, darvak. Elszállt velük ő is. Meghalt, eltemettük a megsirattam, de akkor is rád gondoltam. Gyujts tüzet a kandallóba, s üljünk mellé. Hajtsd ölembe fejedet, azt a szép, szőke fürtös fejet. Mondd, kedvesem, eljössz-e velem, ha viszlek. Most már megmutathatom, hogy igazán szeretlek, s nőül veszlek. Szegényen és boldogan fogunk élni. Én tudom, hogy gazdagság nem kell a boldogsághoz, mert én nem voltam boldog hitvesemmel: pedig oly jó és szelíd volt.

Nyugtalanul kezdett hánykódni az ágyban, mint a hullám fölött egy fadarab.

— Eltűnt, nincs itt, nem tudja senki hová lett! Megszökött előlem! Ki látta utoljára, ki tudja, hogy hová ment? Nem lehet, hogy ne szeretne!

Dávid félkelt az ágyból s oda ment laktársához. Rátette egyik kezét homlokára, mely forró volt, s a másikkal megrázta vállát. Ez fölébredt és lázas tekintettel nézett körül.

— Komám, fekdülj lábtól, mert így rossz fekvésed esik.

A bolond megfordult fekhelyén és tovább aludt, hosszú, nagy lélekzeteket szívva, de a háborítás után nem beszélt többet.

Reggel nagyon halovány arccal ébredt föl és bús volt. Ekkor nap megint eltávozott és csak késő este jött vissza.

— Nagyon rájött a háborgás, — mormogta magában Dávid.

Valóban nyugtalan napok következtek. Kora reggel mindig eltávozott, és csak este tért meg. Bent barangolt a városban, sorra nézte a boltok kirakatait, a madárpiacon órákig elálldogált s fűtyölni kezdett a madaraknak, hogy tanítsa azokat. A gyerekek előbb féltek tőle s csak távolból követték, később pedig összebarkóztak, hogy gúnyolhassák.

Legtöbbször azonban a Tornyaiék háza körül lehetett látni. Ott leült valamelyik szögletköre, s elmaradt órákig. Vagy ott sétált az ablakok alatt alá s föl.

Az utcában mindenki tudta, hogy ez a bolond ember egyszer megjelent a Tornyaiék bálján és szerelmi vallomást tett a szép asszonynak. Képzelné lehet tehát, hogy a furesa udvarlót mennyin lesték az ablakokból, s mennyi csipős megjegy-

zést mondtak Tornyaiéra, a ki már ki sem mert nézni az ablakon.

Én ebből az időből ismerem a szegény bolondot, kit közönségesen Lomposnak hittak, mert lompos is volt a szerencsétlen. Lassankint csak megszokták a városban, s a fiatal leány-cselédek szívesen álltak vele szóba, mert egy-egy nyájas szóért kapni lehetett tőle lószőrből font gyűrűket.

Az is megtörtént, hogy több napig felé se ment a temetőnek. Sokszor kedve jött kimenni a hegyek közé, s a vincellérek előtt is csakhamar ismerős lett.

Nálunk igen szép hegyek vannak, melyeket szőlő borít. Alig van egy-két hegy, melyet sziklás oldalai miatt be nem ültettek. Ezek egy részét szép cser-erdő fedi, nyulánk, sudaras fákkal, esatogó patakkal, mely a városba is elviszi hajkait.

Egy ily erdőben láttam először Lompost, a mint egy köven ült, szomorún nézve a zúgó patakot és hallgatva a kakukkot, mely valamelyik fáról szólt. Olyan szomorún ült ott, hogy részvét nélkül nem lehetett rá tekinteni. A mint mellette elhaladtam, hátra fordult és azt mondta:

— Kevés ideig fogok élni.

Ha nem oly szomorún mondta volna, elnevettem magam, hogy ily szakállas ember is a kakuk kiáltásából olvas hosszú vagy rövid életet.

Valamit válaszoltam neki, de néma maradt, s én ott hagytam. Később is több ízben láttam a csöndes magányban, s midőn már itt is, ott is beszéltem vele, egyszer elmondta, hogy azért szeret itt lenni, mert e hol ő született, ott is ily sziklás hegyek vannak!

— De azokon több a virág, s gyöngyvirágtól illatos az egész erdő. Itt más idő jár, mert nincs még ezen a helyen se egy boldog órája. Ott azonban másként volt!

Mélyet sohajtott és két könyv hullt végig barna arcán. Kérdeztem, hogy hol vannak azok a kedves erdők és illatos virágok? De nem szólt semmit, csak kezével intett észak felé. Több szót nem lehetett belőle kihozni.

Már sok nap óta járt-kelt a nyomorult Lompos a városban és Tornyaiék háza előtt, midőn végre a kapitány megszokta az ablak alatti látogatásokat, s fölötte teljes egyenruháját, nagy dérral durral esörgetett a polgármesterhez, példátlan hanyagsággal vádolva a magisztrátust, mely egy veszedelmes bolondot szabadon enged jární. A polgármester oda lett a nagyságos ur haragja miatt, s azonnal két hajdu ment ki a temetőbe, hogy a bolondok házába vigyék szegény Lompost.

A bolond ember akkor sem volt otthon, hanem kőszált valahol. Helyette a vén Dávidot vitték el, hogy mondja el, mint tett szert a bolondra.

— Hozzám jött és szállást kért. Talán más nem adott neki és azután sem adott volna. Azelett sohse láttam, és azt sem tudom honnan jött. Hanem most hadd menjek haza, mert dolgom van és nem tudom, ki temeti et az urak halottját, ha itt tölteti velem az időt.

Dávid ezzel elment, s hajdukat küldtek szerteszét a városban, hogy rögtön fogják be a bolondot. Meg is találták ezt, a mint ott ült szemközt a Tornyaiék házával a kapu erese alatt, mert esett az eső. Az egyik hajdu így szólt hozzá:

— Gyere Lompos, palotába viszünk.

— Igen biz a pokolba.

A másik pedig megragadta karját.

— Na csak gyere egymásután.

Lompos vonogatta vállát, hogy kiszabadithassa karját, s midőn mindjobbban erőködött, a másik hajdu is megragadta. Ekkor a bolond ember felordított, mint egy bika, s fogait esatogtatta. Meg rázta mind a két karját hatalmasan és erősen, hogy a két hajdu csak azért ragadt bele még jobban, nehogy lebukjanak. A másik pillanatban aztán egyszerre szétcsapott azzal a két karral, melynek lokése olyan volt, mint egy faltörő. A karjába esimpaszkodott két hajdut lerázta, mint a vihar a fák ágairól a hernyókat.

Most futni kezdett, s annyira félteni látszott nem csak önmagát, hanem mindent, a mi nála volt, hogy kalapját és sípkáját, hóna alá fogta, s úgy őrizte, hogy el ne maradjon.

Kifutott a városból, s nem a temető felé, hanem a szőlőhegyek közé menekült. A városon kívül megállt, s visszatekintett. Nem üldözte többé senki. Ekkor mélyebben ment a hegyek közé.

Az eső esett és egészen esontig áztatta. Ijesztő jelenség lehetett, s a vincellérek kutyái egymásnak adták át megugatás végett. Lompos nem bánta, hadd ugassák a kutyák; de ha egy emberi alakot pillantott meg, behuzta magát a bokrokba, vagy ha szekérezőrejt hallott, leguggolt a szőlők árkaiba.

Bejjeledett fölötte, s a hajléktalan ember folytatta kóborlását. Léptei fáradtabbak lettek, s gyakran megállt pihenni. A sötét éjben elveszett.

IV.

Vagy három hétig Dávid sem látta. Később a vincellérek beszéltek, hogy a hegyek közt kóborol, s ha megéhezik, leül valamelyik szőlős ház elé a hidra, (mert a hegyek közti utak két szélén árok van,) s ott marad, még nem adnak neki egy-egy falatot. Kérni soha sem szokott, csak várni. Ha aztán evett, megint tovább folytatja útalan utját.

A városban már megfélekedtek róla, s talán Tornyaiék se gondoltak rá, midőn úgy ősz felé megint csak látni lehetett az utcákon; egy nagy doronggal kezében. Csupa rongy volt istenadta.

Egyszer a vágóhíd körül kóborolva, a vágóleányok szóba álltak vele, s egyik megajándékozta egy frissen vágott bárány fejével, melyet Lompos sokáig nézett. Arca felvidult, a mint megkapta, és szénára helyezve, derült arccal vitte két tenyerén be a városba. Sietve vitte, s épen esti harangszót hallván, többektől kérdezte: vajjon eljött-e már a vacsora ideje? Mivel pedig azt mondták neki, hogy eljött annak, a kinek van mit enni, még jobban sietett.

Egyenesen Tornyaiékhoz ment, s nagy robajjal nyitotta ki a kaput, aztán a konyhába toppant. A bárányfejet letette a szakácsné elé, maga pedig azonnal leült egy székre.

— Megvárom, a míg megsüti nekem.

A szakácsné méregbe jött, s abban a pillanatban az udvarra dobta ki szegény Lompos vacsoráját. A kapitány kedvenc kutyája azonnal konera rohant és elfutotta vele.

— Nyomorultak, még ennyit sem érdemlek tőletek! — kiáltott Lompos. Kirohant az eb után, megragadta azt, s két lábánál fogva úgy csapdosta az ölfákhoz, hogy üvöltve adta ki páráját.

Ekkor három izmos legény Lompost kitétte az utcára és bezárták a kaput.

Az örült böszült volt, s káromkodva kezdte döngögetni a kaput. Hátát neki feszítette, sarkával rugdalta, úgy hogy reesegett minden.

— Ennem adjatok, mert éhezem! — hörögte elhikkadva.

A nehéz kapu ellenállt emberfölötti erőködésének. A mint a vert vaskilneset rázta, az kezébe tört. A mint sarkával verte a kaput, a deszkák repedezni kezdtek. A mint neki feszült hátával és rázta a nagy fatömeget, annak rázkódása kezdte bontani a vakolatot maga körül. A düh nőtt, fokozta erejét, s ő folytatta a böszült ostromot.

Az emberek összegyűltek az utcán, s félénken húzták meg magukat a tulsó oldalon, de azért bámultak.

— Szép asszony, még ennem sem ádsz, pedig én mindent adtam neked, a mit csak kértél. Csó-koltál, öletél egykor, s most a konyhádon még egy bárányfejet sem sütnék meg szeretődnek!

Igy ordított, s a kik hallották, ámulnak-bámulnak az örült szavai fölött.

A kapitány szobája ott volt a kapu fölött, s lehetetlen volt süksége dacára is meg nem hallani az éktelen ordítást. Kijött az erkélyre, fegyverrel kezébe, és célba vette az ostromlót.

E pillanatban magas, durva alak állt Lompos elé, huszár nadrágban, mélyen szemre húzott kalappal s katonaköltiben. Jobbjában egy ember magasságnyi nádszál volt, s azt fölemelve így szólt:

— Nagyságos Tornyai ur! ne vedd lelkedre egy szerencsétlen halálát, kinek lelke már úgy is meg van ölle.

Ezzel oda fordult a dühöngő bolondhoz s vállára tette kezét.

— Jőj haza, barátom! már oly régen nem láttalak.

Lompos abban a pillanatban meghunyászkodott, s elmúlt dühössége. A sírásó pedig megfogta kezét és úgy kezdte vinni magával.

De jöttek a hajduk, hirtelen megrohanták Lompost, összekötötték és elhurcolták.

(Folytatása következik.)

Kazár Emil.

Szerelémért.

— William Motherwell. —

Willie!

Agyamban pokol lángja ég,
Szívem végsőt dobog,
Ígő térdem már megtörök —
Érted elpusztulok!
Óh! hajtás rád drága arcodat,
Kézed szívemre tedd,
S mondd, hogy rám gondolsz ott is a
Magas felhők felett!

Óh! csak ne vigasztalj! Willie,
Hadd emésztsem e kín!
De engedd, hogy kebled fölött
Elsírjam könnyeim.
Ne engedd, hogy előled itt
Átfogjam szép nyakad! —
S szemedbe nézzek hosszasan,
Míg szívem megszakad!

Úrúszor vagyok itt, Willie,
Ma szívem még hevíti,
Holnap már szemét s rongy leszek:
Egy anya — férj nélkül! . . .
Óh! csak szorítsd, szorítsd szívem!
Vad verése alatt
Még elszakad ajándokod,
A szép — selyem-szalag! . . .

Óh! átkozott a pere, Willie,
Melyben találkoztunk!
Óh! átkozott a hús boker,
Mely árnyat hűnt ránk!
És átkozott az illatos,
Magányos, kis berek!
És átkozott a gyöngye szív,
Mely örülten szeret!

De ne hallgass reám, Willie,
Némuljon el a vád!
Hisz itt vagyok: egy nyomorult,
Egy elhúzott világ!
Hah! zápor módra hullanak
Keserves könyveid —
Ne sírj, ne sírj! Feledd, feledd
E világ vétkeit!

Utálom már e föld — Willie, —
Óromét bánatát!
Lelkem undok moosárba vész
S széttépi önmagát!
De szorítsd magadhoz szívem!
Ez a tied marad!
S esőkold meg beteg arcomon
A jég hideg havat.

Agyamba nyíllal ah! Willie,
A szégyen s fájdalom —
Emelj föl, hajtás rád arcodat,
Mielőtt távozzom!
Még egyszer . . . ah! e végső pere . . .
Roskadoz már e térd —
Isten vedd! Ne sírj, ne sírj
Szegény hű Maridért!

A kis passzra ott, Willie,
Mely szántja a leget,
Órom-dalt zeng majd elhagyott,
Csüdes sírom felett!

S melyen a harmat tündököl,
A púzsit itt alant:
Beföldi a legbűb szívet
A magas ég alatt!

Óh! emlékezz reám, Willie,
Bár merre víz utad!
Óh! emlékezz e szívre, mely
Most érted megszakad!
Óh! emlékezz sötét sírom
Porára, mely fed és
A míg te engem elfeledsz,
Az esőkkel tetéz!

Prém József.

Versaillesban.

(Vége.)

Ha az egyes termek és szobák végig megy az idegen, nem tudja azoknak roppant számán, vagy gazdagságán csodálkozzék-e. Az első emelet a legszebb, a második emelet és a földszint kevésbé szépek. Sorba veszem mind a három osztályt.

A földszint a palota északi szárnyán a cour de la Chapellenél kezdődik. Legelől áll a kápolna előcsarnoka (Vestibule de la Chapelle). Ezután tizenegy terem következik egymásután, melyek kizárólag francia eseményeknek vannak szentelve. Következik egy hosszú galeria telve szobornüvekekkel, melyek között a legfigyelemre méltó V. Ferdinánd és castilliai Izabella mauzoleumja. E galeriából lehet ama színházba jutni, melyet történeti nevezetességgé tettek a garde du corpsnak (testőrség) 1789. évi okt. 1-jén és 3-án adott banquetjei a flandriai ezred tisztsége és a versaillesi városi őrség tiszteletére. Akkor e színháznak rendes zenéje, közönsége és művészei voltak. A banquetek estein, mint rendszeren, megjelentek az udvari nagyok a színház páholyaiban. Földszinten ültek az ünnepi díszruhában megjelent tisztek. A lakoma végén poharat ürítettek a király egészségére és azt ohajták, hogy a fejedelem körükben megjelenjen. E kívánság teljesült. A király, a királyné, dauphine és Erzsébet kíséretében megjelent. Midőn belépett a színházba: tapsal és lelkes éljenekkel üdvözölték őt és oly ragaszkodást mutattak a szerencsétlenül járt Capet Lajos iránt, hogy ez el nem fojthatá könyeit. E hódoló jelenet Párisban oly sokféle és rozakaratú magyarázatot nyert, hogy néhány nap múlva azt kiálták a fővárosban: „à Versailles!” E kiáltás, mint már érintem, teljesült: a csöcselék csakugyan elment Versaillesba. Ez időtől fogva szünetel a palota színháza. Csak idegeneknek szabad azt megtekinteni, mert nem akarják, hogy eredeti állapotából valamit is veszítsen. Most a nemzetgyűlés számára rendezték be földszintjét, és azon színpad helyére, melyen 1664. év május havában először adták elő Molière „Tartuffe”-jét, Grévy elnöki székét állították föl.

Ugyane galeria, mely a színházhoz vezet, közepén egy művészien faragott ajtóval van ellátva, melyen át az agyvezezt „salle des crovisades”-ba, a keresztesháborúk öt termébe lehet jutni. Ezek, mint nevük mutatja, azon középkori hadjáratok legkiválóbb momentumjainak szárnyak, melyekben az akkori keresztények keresztrel mellükön, rajongással szívükben egy chimaeráért éltüket kockáztatták. A bennük levő festmények nemesek egymás melletti helyzetüket tekintve, hanem termekint is, chronologikus egymásutánt követnek. Az elsőben Amiens-i Péter, Bouillon Gottfried fordul elő. A második az asealoni ütközetig terjed, a harmadik főleg azért érdekes, mivel ajtai cédrusfából készítették és közepén egy fa mozsár-ágyú áll, mely ép úgy, mint az ajtók, a rhodusi János-vitézekről ered.

A palota déli szárnyán a salles des Marines-ben csupa tengeri ütközeteket lehet találni. Legjobbak Godin esetjének művei.

Ezenkívül még a középszárny bir műkinesekkel. Ez harminckét szobából és esarnokból áll és többnyire tábornokok, marsallok és tengernagyok

arc képeivel van díszítve. Vannak bennük tájképek is, (különösen a versailles-i vidékről,) és végül álló és mellszobrok.

Az első emelet, mint már érintem, a legszebb és legbecesebb. Ebben láttam legalább negyven-négy termet, két nagy galeriát, körülbelül tizenkét nagyobb és két kis szobát és egy előszobát, mely „Vestibule de Napoleon” név alatt ismeretes. A legértékeseb műkinesek a Venus, Mars, Merkur, Apollo, és a hare szalonjában rejlenek. Van itt ezek mellett két kis szoba is, melyeket gyönyörű aquarellfestményeik tesznek nevezetessékké. A galeriák szépség és nagyság tekintetében valamennyi teremmel vetélkednek. Az egyik az úgynevezett galerie des Batailles háromszázhatvan-kilenc láb hosszú, negyven láb széles és a palota déli szárnyainak egész kerti oldalán végig vonul. Felől nagy üvegterőzzel van ellátva és harminckét oszlopon nyugszik. Nevét méltán megérdemli mert a hová csak néz az emberi szem, mindenütt oly dolgokat lát, melyek véres ütközetekre és fényes diadalokra emlékeztetnek. Az újabbkori maestronak nagy és pazaron kiállított harc képei között nyolevankét mellszobor van fölállítva, melyek mind megannyi harcosokat ábrázolnak, kik vitézségükkel szereztek maguknak helyet a francia hősök eme pantheonjában. Ezenkívül gondoskodtak arról is, hogy azok se veszítsenek a „feladás örvényébe,” kik az előbbieknél kisebb érdemeket szereztek ugyan, de szintén bátran esatáztak hazájuk szent ügyéért, mivel nevük tizenhat nagy bronztáblába van vésvé. A legújabb nevek a sebastopoli, a magantai és solferinói ütközetekből származnak és most bizonyára orléans-i és párisi nevekkkel fognak szaporittatni.

A másik XIV. Lajos nagy galeriája (grande galerie de Louis XIV.) az előbbinél kisebb (körülbelül kétszázharminchárom láb hosszú), de azért mégis a palota egész középszárnyát elfoglalja. Fény tekintetében a salle des Batailles-t jóval fölülmulja. Falai márvánnyal vannak kirakva, gazdagon megaranyozva és allegorikus festményekkel díszítve, melyekre tizennyole nagy ablakon át küldi be a nap sugarait. Lebrun nek fal-festményein különböző képletek van XIV-ik Lajos király allegorizálva.

E galeria közvetlen szomszédságában következik a leghíresebb szobák. A középjártó „salle du Conseil”-be vezet, melyben még mai nap is látható a palota tulajdonképi kiépítőjének 1706-ban készült díszőrája. Az e mellett levő XIV. Lajos hálóterme volt, és a mennyre lehetett eredeti butorával van etablirozva. A benne látható menyegyzetes faágyon halt meg a király 1715-dik évben. Midőn kamarása észrevette, hogy kilehelte már annyira feltett életét, egy páleával az erkély ablakához lépett s a páleát kettő törve, a palota alatt álló népek, mely királyja állapota iránt nagyon érdeklődött, azt kiáltá: Le roi est mort! (Mehalt a király!) És néhány pillanattal később egy másik páleát vett kezébe, a népek megunatá és XV. Lajosra célozva, azt mondá: Vive le roi! (Éljen a király!) E teremben itt-ott mellszobrok állanak; az ágy mindkét oldalán másolatok vannak Raphael és Dominichino művei után. A leghátulsó szoba az általán ismert „oeil de boeuf” (ökör szem.) Nevét az átellenében levő kerek ablaktól kölcsönözé. Itt várták rendszerint az udvaroncok, míg a király fölkel, ez a bizalmas látogatók antichambreje, sok udvari árnyny színhelye volt. Az oeil de boeuf mellett a valódi előszoba és azontul a királynői lakszobák: „les petits appartements de la Reine” név alatt ismeretesek. Ezekben lakott Mária Terézia szerencsétlen leánya: a szép Mária Antoinette. Ágya, tükrö, író- és pipere-asztala, nemkülönbön fekete imazsámolya, a legnevezeteseb emlékek azon nőtől, kinek legsötétebb árnyoldala volt a pazarlás és legfényesebb tette kérelhetetlen ellenségeinek meghoosátása azon fatális pillanat előtt, melyben nyaktól alá került gyönyörű, fűtős feje.

A második emeleten a mütárlat egy nagy és tíz kisebb szobával kezdődik, melyekben a festett falakon egyik arkép a másik mellett sűrűn és szorosan van függesztve, az ablakok szögleteiben pedig érmek és régi pénzek szép rendben kirakva. Az ezek után következő többi termekben és szobákban különböző kül- és belföldi nevezetességek láthatók. Csodálatos találkozások! Az egyikben II. József és Nagy Frigyes, Medicis Katalin és Erzsébet angol királynő, Dubarry és Pompadour, a másikban merész Károly és Sobieski, Columbus és Washington, II. Fülöp és Cagliostro, Pitt és Fox, Sir Robert Peel és Mirabeau, a harmadikban Gusztáv Adolf és Sheridan, Gluck és Klopstock, Miksa császár és V. Károly, XII. Gergely és IX. Pius pápa, valamennyi török szultán II. Mohamedig stb. stb. Legmeglepőbb Horace Vernet és Van der Meulen cyclusa, mely az év tizenkét hónapját ábrázolja ugyanannyi remek franciaországi kastélyal.

A palota második emeletéről lementem kertjébe. Itt újabb tárgyakkal találkoztam, melyeknek szépsége és izléses elhelyezése másutt ritkán található. Megállottam a palota alatt, hogy áttekintsem az egész tájat. Előttöm feküdt egy park, melyet annál jobban láttam, mivel a palota alapja fennsíkot képez a park irányában. Gyönyörű látvány terült el szemem előtt. A palotával egyközű irányban régi babérfák állanak pyramis alakba vágva; többnyire 100—150 évesek, és rendkívüli magasságuk, sűrűségük- és szélességükénél fogva a kert kiválóbb növényei közé soroztatnak. Jobbra-balra nyesett fasorok, élő falak láthatók, melyekből itt a szép vadászni Dianna, ott a mosolygó Pan, távolabb a nyilazó Amor, majd a szerelmes Psyche, a martialis Hercules, a lányát kereső Ceres alakja válik ki fehér márvány öltözetével a fasorok közül. A közepén tavak és esatornák láthatók, mind mennyi tükrök tengerzöld színű pázsit-kerekekkel, melyekbe nappal a tűzesszekerű Phaethon urfi, este pedig Luna kisasszony vet egy-egy tetszelgő pillantást. A távol láthatárban jobbra csak fákat lehet látni; balra a palotától egy kies völgy fekszik, melynek sima útján szokták a saint-cyri katonai növelde növendékei sétalovaglásukat végezni.

Ez iránytadó áttekintés után közelebről néztem meg a kertet és részleteit. A palota alatt megtekintém Silen, Bacchus, Apollo és Antinous bronz szobrait, melyek részint táncoló, részint ugráló alakban készítették. Együttal hátrafordulva egy beható pillantást vettem a palotára, mely itt valamennyi szárnyával és 375 ablakával büszkén hirdeti fényes multját. A hely, melyen állottam, az ugynevezett parterre d'eau, egy hosszukás márvány medencével bír, melyet huszonnégy szobor, különféle csoportok, nymphák, gyermekek és Franciaország legnevezetesebb folyóinak bronz-

ból készített allegorikus alakjai vesznek körül. Balra a terasse alatt az „orangerie“ (narancsfák háza) áll, melyet még a XVII-dik század végén Mansard épített. Itt tartják télen a narancsfákat, a lanyha égalj gyermekeit, nehogy a versailles-i fagyos tél fáradságosan fenntartott életüket idő előtt kioltsa. Két pompás kölépészetet át léptem be az épületbe, melynek belseje a hidegebb idényekben örökzöld levelű vendégeivel valóságos

Gr. Bosaek-Hauke tábornok. (Egy díjoni fénykép után.)

erdőt képez. A mellette elterülő utakon a „pièce d'eau des Suisses“-hez érkeztem. E tó, mely nevét azon helyecsi katonáktól kölcsönözé, kik medrét ásták, határát képezi a „jardin potager“-nek (zöld-séges kert), mely huszonnyolc holdból áll. Jobbra a terrassetól az allée d'eau-n keresztül, mely gazdagon van díszítve tavakkal, Neptun medencéjéhez értem. Ez a park legnagyobb és legmeglepőbb

taxusfákkal és bokrokkal beültetett lépcső a kert alsó részébe vitt. Itt díszelg a „bassin de Latone“, öt egymás fölött álló esigájával, melyek vörös márványból vannak metszve és legfölül egy hitregebeli csoportozattal betetözve. E csoport három alakja: Latona és két kedves gyermeke: a lantos Apollo és Dianna, az itt olyannyira kedvelt választástennő. A medence mindkét oldalán nyolc nagy márvány váza látható, melyeken relief alakban ki vannak vésvé Iphigenia áldozata, Bacchus-ünnepélyek és egyéb e nemű mythosi jelenetek. A medencét szép oszlopok állják körül. Mögötte két, szökőkutakkal ellátott virágágy van, melyek mellett elhaladva a „tapis vert“-hez mentem, mely nem egyéb, mint egy hosszú pázsitos tér élő fallal bekerítve. A „zöld szőnyeg“ oldalain oszlopok és virág-edények kandikálnak ki a rejtegető bozótok közül. Középen hangversenyeket szoktak rendezni a nyári idényben. Végén van a „bassin d'Apollon“, mely a legnagyobb-szerű valamennyi medence között. Középen óriás ólomesoport áll Lebrun rajzai nyomán öntve. A napisten négyes fogatán ülve tritonok, delphinok és tengeri szörnyek kíséretében száll ki a vízből.

Az eddigiekén kívül még néhány medence és kut, melyek az előbbiekkal együtt két részre osztva, a kis és nagy vízijátékokat képezik (petits et grands eaux). Vízitápját valamennyi a Bougi valtól nem messze fekvő marly-i vízvezetékűl kapja, mely XIV. Lajos alatt épült és 300 lábnyi magasságra emeli föl a Szajna vizét, midőn a nyári hónapokban minden harmadik vasárnap gőzgépek segítségével 10,000 franknyi költség mellett játszatják azokat rendszerint nagy közönség előtt. Délután négy órakor kezdődnek a kis vizek szökdelni, öt órákor pedig a nagyok, emek vízszlopok, félkörök, koronák és sugarak alakjában. Mint egy versaillesi ciceronetól hallottam, e drága játékot néha-néha a kijelölt napokon kívül is előadatták előkelő külföldi vendégek kedvéért. Utolszor történt ily kivétel Albrecht főhercegnek tavalyi látogatásakor az egész udvar jelenlétében. A porosok sem tagadták meg maguktól e mulatságot.

A „bassin d'Apollon“ mögötti mezőn fekszik a kereszt alakú Grand Canal, mely 4,796 láb hosszú és 191 láb széles. XIV. Lajos korában színes gondolatok tarkították ennek sima felszínét és rajta rendezték udvari ünnepélyek alkalmával a leglátogatottabb pyrotechnikus estélyeket. A nagy esatorna északi ága irányában a nagy „trianon“ kastélyába siettem. Ez egy egyemeletes pavillon, melyet XIV-dik Lajos 1685-dik évben Mde de Maintenon marquisné, a saint-cyri katonai növelde alapítónője részére építtetett Mansard tervei szerint. E pavillon termői igen egyszerűek, többnyire szürke vagy fehérszínűek és mióta a híres vigjátékíró: Scarron özvegye meghalt (1719 óta) ücsök, elha-

Viski olajárusok. (Griesmüller rajza.)

vizművei közé tartozik. Öt colossalis ólomesoportozattal bír. A középső Neptun villás pálcájával és Amphitrite egy tengeri esigában; e mellett mindkét oldalon Proteus és Ocean tengeri egyszarvú áll, a szögletekben pedig két tengeri szörny van elhelyezve, melyeken a szerelem istenei lovagolnak. Innen a délnyugati oldalon az „allée des trois fontaines“ és az „allée des Ifs“ a parterre d'eau irányába vezetett, hol két félkörű,

gyottak. Nehány képen kívül nincs semmi nevezetes szobájában. A közepén levő üveggalleria bir egyedül több remek tárgyat: így ama nagy malachit-vázát, melyet I. Sándor cár Napoleonnak ajándékozott; van benne egy pompás márvány-csoport, mely Olasz és Franciaországot jelképezi és a milanoi hölgyek ajándéka Eugenia császárnénak, kiről a „Figaro“ azt állítja, hogy 1859-ben meghallgatva Nigra lovag ömledező és hazafias baccarole-jait, ő indította meg Ausztria ellen ama hareot, melynek győzelmei az olasz egység alapköveit szolgáltatták. Az épület földszintjén van ama nagy és fényes raktár, mely udvari diszkoszok, szerszámok és szánokkal van tele; mindannyi emlék a Bourbon, Orleáns és Bonaparte család tagjaitól. Legdrágább I. Napoleon diszhintaja, melyen a Nötre-Dameba vitette magát Mária Lúizával, és III. Napoleoné, melyen Párisban az orosz cárt fogadta. Legkedvesebb Mária Antoinette szánja; egy aranyos strucmadár.

A nagy trianontól nincs messze a petit trianon. Ezt XV. Lajos építteté a hóhér kezek között ki mult Dubarry-nak, a hírhelt courtisane-nak, ki előtt mindenki hódolt, kivéve a jellemzilárd Choiseul minisztert.

Később Marie-Antoinette kedvence helye lett. Szobáin igen egyszerűek, fehérek és szürkék, nagyon illenek utolsó lakónője szomorú történetéhez. Még most is mutogatják a többi között Marie-Antoinette lakó és alvó szobáját, de emlékek nincsenek.

A kis trianon közvetlen szomszédságában van egy nagy angol park, mely kunyhói és esarnokaival, majorja és remete lakával, fasorai és ligeteivel, patakjai és hidjaival,

nem különben virágkertjei és házaival, tartós élvezetet nyújt látogatóinak. Én órákig mulattam Marie-Antoinettenek ez egykori tartozkodási helyén, melyen gyakran magánosan baranzolt sötét sejtelméitől üldözötve, és csak néha rendezte ama Franciaországban mai nap is szokásos játékokat, melyekben valamennyi udvarhölgy is részt vett.

Miután mindezeket láttam, visszamentem a place d'Armes-ra, melyen valóban jogosan mondá Paul de la Garenne e szavakat: „Ha bűvészi erőm volna, szeretném, hogy minden francia eljöjjön megtekinteni e palotát, melyben XIV-dik Lajos meghalt. Különb van e emlékezetes adatokban gazdagabb monumentum? A palota köveivel, márványlapjaival, festményeivel nem foglalja-e magában a legnagyobb érdekű politikai, vallási, irodalmi vagy művészi bizonyítékok egész tömegét? Azon nagy férfiak arcképei előtt, melyek oly fontos dolgokat mutatnak, nem mondhatja-e el az ember: Láttam nagy Károly vonásaiban a hatalmat, a lovagokat I. Ferenczel, a háboru geniejét a császár homlokán, láttam miként emlékeztettek Bossuet és Mirabeau a tan- és szószék ékes-szólására, Corneille, Racine, Molière a szépirodalom geniúsára, Poussin, Lesueur és Lebrun a

francia festészetre, Puget Phidias művészetére; végre mindenütt fölaltam Versaillesban a haza elyezumi mezőit!“

Az est beköszöntvén, visszautaztam Párisba ama vasuti vonalon, mely Ville d'Avray mellett elvezet, hol magyar színművészetünk egyik legkitünőbb tagja, Prielle Kornélia, így kiáltott föl: „Végre láthatom e kedves helyet, melyen annyiszor mozogtam — a színpadon!“

... Most egy évvel az első benyomás hatása után kellemesen emlékezem vissza a szép és híres Versaillesra, mely utolsó látása óta még nevezetesebb lett, csak hogy, fájdalom! oly események által, a minöket a porosok a győzők fényes aranytintájával, a franciák pedig legyőzött hareosaik vérével fogják történetük nagy könyvébe bejegyezni!

Kakujai Gyula.

Bosack-Hauke tábornok.

Dijon, március végén.

„Mors nihil est vitam respice perpetuum.“
Sikőfűtőirat.

A halál semmi a hőnek, mert örökké él hiro, neve a történelemben; s ilyen örök életű hős volt

munkáját az orosz udvar,) legelőször hazáját és szülővárosát: Varsót meglátogathatni. Itt hat hét alatt megtanult lengyelül beszélni, mert az anyai nyelvre nem taníták, megismerte boldogtalan nemzete történelmét, s ebből megtanulta gyűlölni az oroszot. A cár növendékéből igaz lengyel lett.

Föltárván előtte gyalázatos helyzete, belső undorától ösztönözötve, menekülni igyekezett az udvartól és áttette magát a kaukázsi sereghez; hol vitézsége, hősiége által ezredesi és dandárnoki állást, meg az arany markolatu kardot vívta ki. Ezzel lefizette a cárnak mind, a mivel tartozott.

Az 1863-iki lengyel forradalom kitörésekor az irigylett és kitüntetett ezredes következőleg fogalmazott lemondást nyújtott be a cárnak:

„Hazámnak szüksége van rám, tehát ezennel beadom lemondásomat, remélvén, hogy felséged elfogadva, megkímélend azon kényszerüségtől hogy elszökjem, mit tennem kellene visszautasítás esetén.“

Ugyanekkor már föl is ajánlotta szolgálatát a lengyel nemzeti kormányának. Ezen lépésével nem csak a jóléttel, társadalmi állásával s eddigi barátaival szakított, de eltépte azon rokoni köteleket,

is, mely a darmstadt herceg után a cárné, illetőleg az uralkodói házhoz közéről csatolta. Nem hírvadászat vezette lépteit; hirt és neve szerzett már az orosz lobogó alatt; nem haszonlesésből gyújtotta föl a hidat maga mögött, mert vagyont, rangot, előkelő világot áldozott föl a szegény, igen szegény hazáért.

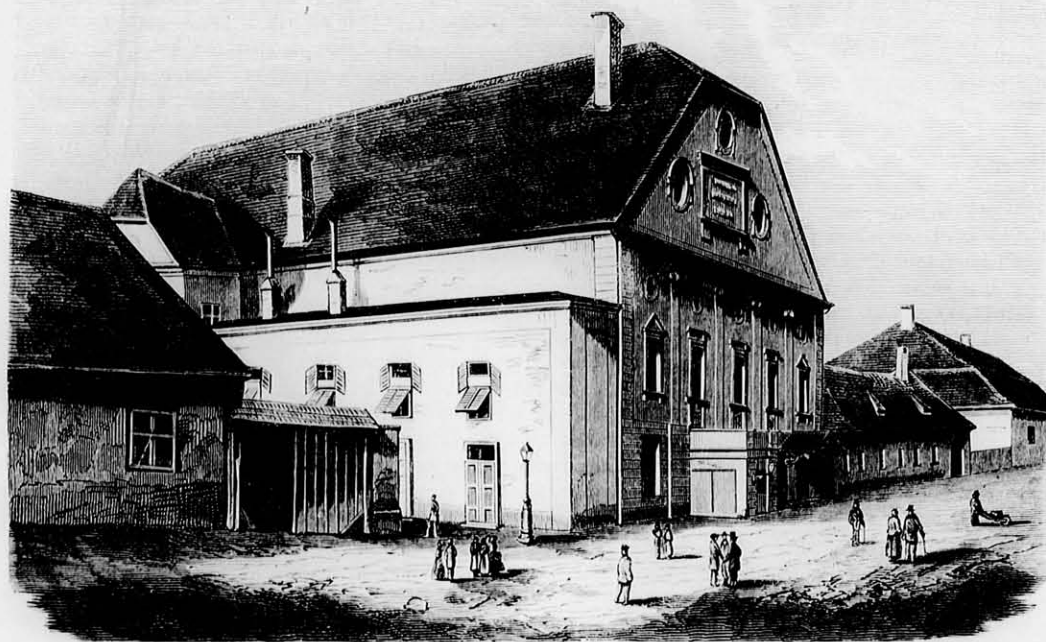
Gróf Hauke József a sandomiri és krakói tartományok lengyelhaderői vezénylőtábornokává nevezetett ki. Mint ilyen sereget

szervezve és folyton harcolva tulnyomó erő ellen, tízenyolec hóig tartotta vitézül magát. Ő volt utolsó, ki még küzdött emberi erőt fölülmuló erőfeszítéssel és kitarással. Ekkor vívta ki „a legderekabb lengyel“ és „bosack“ mellékeveket. Bosack annyit tesz, mint mezitlábás. E nevet azért kapta, mert csapatáinak nem volt lábbelije, de azok nem is gondoltak lábukra, csupán hazájukra s az oroszra.

A száműzetés vándorbotjával kezében, a szegénységgel utitarisznyájában, Genfben telepedett le, hol szellemi munkája után tartotta fen családját s még igyekezett megtakarítani is valamit szerencsétlen honfitársai segélyezésére.

A lezajlott francia-porosz háboruban a sedani katastrófa után Bosack (ez legszebb neve) a francia nemzeti védelem kormányának ajánlotta fel kardját. Leffő hadügyér azt felelte, hogy a francia törvény tiltja idegennek vezényletadást. Bosack megütözve tapasztalta, hogy egy republikán nem szolgálhat a köztársaságnak.

Garibaldi a vogesi sereg vezénylőtábornokának nevezetvén ki, Bosackot felhívta csatlakozásra, ki egy szerető nő s négy apró gyermek karjaiból kiszakítva magát, sietett harcolni a szabadság

A kolozsvári nemzeti színház.

gróf Hauke József. Született Varsóban 1834-ben. Fia volt a hassonnevű tábornoknak s unokája gróf Hauke Mórnak, ki 1830-ban mint a lengyel királyság hadügyminisztere szerepelt.

Mint egy Herkulest, a sors már bölesőjében csapásaira méltatta. Alig volt egy éves s atyját vesztő. Ez után csakhamar anyja parancsot kapott elhagyni a haza földjét s orosz égalj alá költözni, hogy szem előtt álljon.

A gyermekre pedig az orosz kormány terjeszté, ki figyelmét, hogy egy népszerű lengyel néven saját magának neveljen szolgát a lengyelek ellen. Pedig a neveltetés ajánlatával a cár kormánya oly kegyet mutatott, melyet csupán elfogadni, de visszautasítani nem volt szabad, annál is inkább mert Miklós cár maga tette az ajánlatot, hogy az árva neveléséről gondoskodik. Gondoskodik, hogy jó jánicsár neveltessek a legyél hazafiak ivadékaiból a minden oroszok cárnak dicsőségére!

Nevelése kitünő volt a nagy értelmiséget tanúsító gyermeknek, ki vakmerőséggel határos bátorsága után tízenyolec éves korában a cári gárda-huszároknál hadnagy lett, később pedig hadsegéd a hadügyminiszternél. Ezen minőségében nyílt alkalma, jól végzettnek gondolván mételeyezési

ügyért. Mint tábornok és dandárparancsnok mindig a régi maradt. De a dijoni csata három napját megelőzőleg egy kémszemle alkalmával elesett.

Dijonban katonai ünnepélyességgel temették el, hogy később Genfben még nagyobb ünnepélyvel tétessék az örök nyugalom helyére. Franciaország pedig a szabadság vértanújának családját részvétellel és elismerésével tisztelte meg.

A mellékelt arcképet halva fényképezték Dijonban a derék tábornokról, kinek vonásain nyugalom ült, s nem dulta föl azt a halál sem.

Én érdekesnek tartom megismertetni e hős katonát a magyar közönséggel is, mely annyi rokonszenvet tanúsít Franciaország szerencsétlenségére iránt.

Ugron Gábor.

Viski olajjárások.

Nagy dolog a bőjtölés, de ha a szükség kényszerít rá, vagy a vallás parancsolja, megteszi biz azt az ember. A vallásfelekezetek közt nincsen csak kettő se, a melyik erősebben bőjtölne, mint a görög katolikusok. Hét hétig csak olajfélével készült ételt esznek.

Máramarosban a görög katolikusok összes száma 140,000-en felül áll; képzelhető, hogy ezeknek bőjti idényükre milyen sok olaj kell, és e mennyiség nagy részben Máramarostól kerül ki, s leginkább *Visk* városából.

Bemutatott képiünk itt egy viski olajjárás csoportot tüntet föl hetivásárkor, Sziget városa piacán. Egyik alakunk zsebre dugott kézzel áll; már eladta olaját, s bámúlja azon ülő társát, ki most éppen egy oláh menyecskének mér olajat, kinek férje képiünk távolában látszik. Még egy más alak van szélen, ki pajtása olajmérését nézi, s ő is vár vevőket, mert kis hordócskaja még jócskán tele van. Ha aztán mindnyájan eladták olajukat, székelen vagy gyalog hazamennek tüzelőlyukhoz; de a négy mértföldnyi ut alatt vesznek magukhoz Májherenénél vagy Szaploncán egy kis frissítőt, mely az olaj szagát elveri.

Most már szóljunk a viski olajkészítésről, mely így történik: A jól kiszárított lommag kölyűk által jól megtörtetvén, megsztatlatik a liszt, s kevésbé megnedvesítve, ismét kölyűbe megy, hol mindaddig dagasztatik vagy gyuratik, míg olyan nem lesz, mint az írósvaj. Ennek a gyurmának aztán egy erre való űstben kell megpergelgetni, s innen kivétetvén, egy igen erős szőrszövetbe burkoltatik, s úgy tétetik a sajtóhoz tartozó egy vélkányi terű lyukba, hol leszorítatván, a bak segítségével kinyomatik az olaj. Az olajtól megfosztott lenliszt, gyurma; pogácsának nevezetik, melynek a gazdaságban szintén hasznát veszik.

H. B.

A kolozsvári színház félszázados jubileuma.

Kolozsvár e hó 1-én és 2-ikán oly ünnepet ült, melynek hason természetű még nem volt hazánkban. Félszázados évfordulóját ünnepelte annak, hogy állandó színháza van. Színészetünk ott talált legrégibb idő óta révet, míg az ország fővárosában csak 1887-ben fog bekövetkezni, hogy elmondhatjuk: itt is ötven év óta van állandó szőszéke nyelvünknek.

Sohol sem szoktak annyi frázissal beszélni a színészetről, mint nálunk; sohol sem apellálnak oly nagy mérvben a hazafiságra, milyelt színészetéről van szó, mint nálunk. Van is ok rá, mert kevés nemzet van oly helyzetben, hogy kötelessége volna annyira féltékenynek lenni nyelvére, mint nekünk, s annyira résen állni, hogy minél több közügy által hasson a nemzeti érzületre. Mi oly helyzetben vagyunk, hogy a magyar szó hangosabbá tételében erőnket kell kimutatni az elnémités ellen, s kötelességünk számba venni minden posztiót, melyet elfoglalunk s honnan aztán magyar

szó hangozhat. Nemzetiségünk ellen annyi erőszak és méltatlanság történt, hogy minden tényleget szigorun számba kell vennünk, ha ez erőszak következményeinek elhárításán működik.

Nemzeti köznevelődési történetünkre nézve igen sajtáságosan jellemző, hogy nem a főváros adott először biztos otthont a színészetnek, s hogy a magyar színügy első gyökerei nem az anyaországban találtak termő földre, hanem hazánk ama részében, melynek legtovább volt nemzeti kormányja, legmakacsabban küzdött a nemzetiségért, s melynek furai távolabb esvén Bécsből, nem is álltak az elnemzetlenítő befolyás szág meg százfogásának annyira kiteve.

Erdély szíve melegebb maradt minden nemzeti ügy iránt, s míg Magyarországon a színészet tengődve kezdte első pályafutását, s aztán ellankadt, hogy ismét Erdély üdítse föl, addig a bérce haza egész lelkesedéssel karolta föl az ügyet, s nagy küzdelmek közt bár, de megvetette az első állandó színház alapját.

Általában Erdélynek sokat köszönhet nemzetiségünk és ősi szokásaink, melyek körül a Királyhágón túl mindig nagyobb volt a féltékenység, mint a szerencsétlenségek által korábban és nagyobb mérvben sajtolt anyaországban, s a kolozsvári april első napjaiban tartott ünnepélyek megmutatták, hogy a másik főváros most is jobban tud lelkesülni Pestnél, mely magyaros jelleget nem képes ölteni, s míg lételt adott és folytonosan fontart több német színházat, azalatt bukni engedte a budai népszínházat, s hiába tett kísérletet egy pesti népszínház állítására.

A magyar színészet első gyöngye bimbóit azon nyomás alatt hajtotta, mely II. József germanizáló törekvéseiben nyelvünket érte, s mely féltékeny nyé tette nemzetünket legdrágább kincsére. Az ellenállás egyik jelensége volt a színügy fölkarolása, a másik pedig felszólalások egy nyelvemlékü társulat alakítására.

1790-ben a pozsonyi diéta már felszólalt a színügy érdekében, nemzeti tekintetből igen fontosnak nevezve azt. Ennek hatása lett, hogy Budán már ugyanazon évben egy színtársulat kezdte meg előadásait, de csak rendetlenül, úgy hogy voltaképeni működését esakis 1792-től kezdve lehet számítani. Ugyanezen évben Kolozsvárt is megcsendült a magyar szó, még pedig sokkal jobb színtársulat által, melynek igazgatója Kócsi volt, az erélyes és buzgó férfi, kinek sokat köszönhet színészetünk, mert az általa szervezett és rendbe szedett társulat nevelt később Magyarországnak is színészetet, míg Erdélyben elősegítette annak meghonosulását. A kolozsvári előadások dr. Pataki házánál 1792. november 11-én kezdődtek meg, a főrangnak pártfogása mellett. A budai társulat azonban nem talált ily pártfogóra, sorsuk számalmas volt, úgy hogy 1795-ben kénytelenek valának Kecskemétre menekülni.

Szintén éz évben a kolozsvári országgyűlés a színügy emelése érdekében 30,000 forint terjesztett a rendek elé, s ez összeget aláírások útján óhajtotta előállítani. Most a színház ügyét a jók egyik legjobbjá, id. Wesselényi Miklós ragadta meg, s az állandó színház eszméjét hirdette. De Napoleon viselt dolgai, a Martinovits-féle összeesküvés hátráltatták a nemes ügyet. 1802-ben kezdődött meg az országos gyűjtés és egy év múlva 14,584 forint lévén együtt, azonnal állandó színház építésére gondoltak, s megvásárolták a telket.

Az építési anyagok egy része szintén adakozás útján gyűlt be, s az építést gróf Teleky Ferenc vezette. A színészek ez alatt is játszottak Wesselényi anyagi gyámolítása mellett, gyakran meglátogatva az erdélyi városokat is, és tetszést aratva. Magyarországon pedig már tizenkét év óta föl-bomlott a magyar színészet, míg az erdélyi annyira erősödött, hogy Wesselényi egy csapatot küldött át a Királyhágón teljes készlettel Erny Mihály vezetése alatt s ezeket előbb az alföld, aztán 1807-ben Pest is jól fogadta.

1809-ben a színészetet nagy csapás érte Wesselényi halála által, az ügyes Kócsi pedig leköszönt az igazgatásról s mindenféle vizsály keletkezett. Vandza új igazgató az előadási terem ára fölött nem tudván megegyezni gr. Rhédei Lászlóval, a gróf 1810-ben kiesineskedésből német társulatot vitt Kolozsvárra, a magyar pedig ló-iskolába szorult. Szerencse, hogy 1811-ben ismét összeült a kolozsvári országgyűlés s fölsimervén az égető szükségét s az ügy fontosságát, az állandó színházra — melynek építése most lassan és fenakadva folyt — 100,000 forint szavazott meg, melyet a nem adózó nemességre róttak. Ez febr. 27-dikén történt, s márc. 15-én bekövetkezett a pénz-devalváció, miáltal a megszavazott összeg 20,000 forint értékű lett.

Ehhez járult még, hogy az egyházak és fiskálitások a kirótt adó alól kivonván magukat, az egész összeg 16,000 forint lett. Pénzt nyereség, tehát a páholyokat adták el örök áron 400 forintért. Az építés most újra megkezdődött s 1813-ban föl-tették a födelét és föliratot: „Az erdélyi Magyar Játékszín. 1813.” De megint elfogyott a pénz, a színészeket pedig az a csapás érte, hogy a lóiskola más tulajdonos kezébe jutván, nem volt több hely számukra s Maros-Vásárhelyre vonultak, hol 1819-ig játszottak.

Ez évben ugyanis Rhédei László beleegyezett, hogy helyiségében a magyarok fölvaltva játszanak a németekkel. Ezen dualistikus állapotnak színházi botrány vetett véget, midőn egy ünnepi német előadás alatt a sugó elől ellopták a darabot s az előadást nem lehetett folytatni. Ezután volt fűtty, katonai beavatkozás, inquisíció, de végre is a németek huzták a rövidébet s a színház föl-építésének sürgőssége is bebizonyult. Az építésre a fökormányzék 13,000 forint kölcsönt engedvén, Szamos-Ujvár pedig 1000 és Ebesfalva 300 forinttal járulván s egyes adományok is történtek: az építés fenakadás nélkül folytatható.

Végre 1821. tavaszára kész volt a színház. Megnyitási napját Kővári „Erdély történetében” márc. 11-ikére teszi, míg egy akkori színlap elég hitelesen mondja: „Kolozsvárt, hétfőn márc. 12-dik napján 1821. Hazafiakból összeállott Társaság által fog elő-adódní a hazánkban legelőbbször kinyitandó Nemzeti Játékszín Inneperé egy vitézi szomorú játék öt fölvonásokban ezen nevezet alatt: „Zrínyi.”

Az idén márc. 11-én volt egy díszelőadás, mint 50-dik évfordulati napon, míg a nagyobb ünnepély — hogy pesti művészek is részt vehessenek — april 1-8 és 2-ikára maradt.

A színház 22 öl hosszú, 12 öl széles, 6 öl magas, és a színpad mélysége 7 öl. Nézőterén három sor páholy van. A telket gr. Teleki Ferenc, gr. Teleki Lajos, b. Wesselényi Miklós, b. Bánffy József és b. Thoroczky József vásárolták a belső Farkas utcában az ev. ref. kollegiumtól 5000 bankó forinton, s 1803. jul. 13-iki alapító oklevelükben, kizárólag a magyar színügy részére adományozták. Ehhez a színházi választmány Konez Antalnak a királyuteai szőgleten levő kis telkét vásárolta meg 325 forint.

A tervet az országos építészeti hivatal készítette. Építető biztosok valának kali Nagy Lázár, Kolozs megye első főbírája és Szentkirályi Mihály, Kolozsvár sz. kir. város királybírája. Építette Alföldi Antal kolozsvári építész, és került ezen színház az első építéskor az önkényes adományokat, országos segélyt és kölcsönöket összevéve: 57,606 forint 30/100 krtba, mely összegbe nincsenek beleszámítva a hazafiak vagy, téglá, mész, fa, cserép és más anyagokban tett áldozatai. Az alapkö 1803. szeptember 27-én tétetett le.

Az ünnepélyes megnyitást P. Horváth Dánielnek egy alkalmi prologja előzte meg, melyet maga szavalt el a szerző annak idejében. Ennek elmondása, s egy komjátzsegi Szentkirályi Zsigmond által írt verses ének elénekelése után következett Körner „Zrínyi Miklós” című szomorujátékának

előadása előkelő műkedvelők által. 1821 március 13-án a szerződött színtársulat kezdte meg előadásait „Korvinus Mátyás” című eredeti drámával, írta Szentjóbi Szabó Ferenc.

Erdély most már mindent elkövetett, hogy fentartsa színházát, de az előadásokat mégis magán-vállalkozókra kellett bízni. Az 1841—4-iki országgyűlés hozta a kelbelheli kezelésre törvényt is, de nem nyert szentesítést.

Az 18^{1/2}-iki események után bekövetkezett alkotmány-elkobzás korszakában ezen nemzeti intézet sorsa még rosszabbra fordult, mignem azt gr. Mikó Imre vette kezébe, s az újonnan alakított színházi választmány támogatása mellett áldozatkészséggel buzditván a hazafiakat, országos adakozást eszközölt, melynek eredményül 80,000 pft gyűlt be, mely összegből a színházat kijavították, s kényelmesebben rendezték be. Gr. Mikó Imre, mint erdélyi kormányzó, 1860-ban közölte, hogy az összesen 71,983 frt. 62^{1/2} kr-ra menő félkelési pénzalap az országos kincstár által a színházi alapnak végleg átadott, és így azon pénzsegély egy része, melyet az 184^{1/2}-iki országgyűlés e célra határozott, végre valahára ki lón szolgáltatta.

A múlt évben pedig a király a művészi célokra megszavazott alából 15,000 frtnyi segélyt utalványozott, megengedvén, hogy ez összeg, mint a királyné adománya juttassék a színházi választmány kezébe.

Hogy e hó 1-én és 2-kán mily fényes ünnepélyvel ülte meg Kolozsvár lelkes közönsége a színház félszázados jubileumát, arról értesülhetett bőven a közönség a napi sajtó útján.

Magyar főúri bútorzat kétszáz év előtt.

Szentgyörgyi N. ur érdekes, 1648. november 25-én Zlusztý Pál, Karády Márton, Rácz Mihály, Borsay Mihály és Literati István előtt kelt leltárt küldött be hozzánk, mely „tekintetes és nagyságos Ruzskai Kornis Ferenc urnak” Pappmészé várában őrszékű bútorneműt tartalmazza. E leltárból — melyet mai írásmód szerint adunk — élénk képét fogja láni az olvasó az azonkori magyar főúri várkastélyok beosztásának, s a szükséges házi eszközöknek, kényelmi és fényűzési cikkeknél. A leltár így hangzik:

1. Az első, belül szemelő (fülb) házban (szobában) vagyon a falon négy darab flandriai kárpit, két karszék, egy asztal, egy ágy és egy tisztességes kínói (khinai?) mázas kemence, két záros ajtó.

2. A második házban három divány, szőnyeg a falon, egy kívül fülö kínói mázas kemence, egy asztal, egy záros ajtó rajta.

3. A harmadik házban vagyon egy nyoszolya-ágy, egy zöldmázos kemence, kívül fülö.

4. A negyedik házban, a szöglet-bástyában három darab bécsi kárpit a falon, két ágy, egy asztal, egy kívül fülö kemence, egy záros ajtó rajta.

5. Az öreg ebédlőpalotában (teremben) vagyon hét darab kárpit, egy öreg (nagy) asztal, azon vagyon két asztalra való öreg (nagy) szőnyeg; egy öreg (nagy) regyertyatartó a gerendára felkötve; két asztalra való: egy öreg bőr, két rézhűtő, egyik öreg, a másik kisebb; egy öreg ón-pincetok, be vagyon zárva; egy öreg zöldmázos kemence, kívül fülö; egy záros ajtó.

6. Az úr lakó-házában hat divány-szőnyeg a falon; három egész szék, bársonnyal borított; egy ezüstös pálcá, huszonnégy thürkes (türkisz) szőnyeg benne; egy ezüst gyertyatartó; egy ezüst aszfalgödél; egy kalapos süveg, fekete struetoll benne; egy öreg hosszú puszka; egy superlátos ágy, ezen egy kaftány szakadozott paplan; két rozsz, szakadozott, virágos bársonnyal borított, hintóba való vánkös; négy vánkös, öt apró, kőszvény ellen való vánkösök; nyolc kis aprólék-

láda; egy pincetok-láda; két asztalon szőnyeg vagyon; két viselt szőnyeg; egy öreg zöld bársonyos officium, ezüst, aranyos boglárók rajta kacsokkal együtt, tíz öreg türkisz bele foglalva tokostól vagyon; *hetvenegy könyg az asztalokon*, mind apróstul nagyostul; két ütő óra aranyos tokostul vagyon.

7. A bástya alatt levő kis köböltben a mi vagyon: tizenegy puszka apróstul nagyostul; egy aranyos-ezüstös hegyes tör; egy paraszt hegyes tör; két lándzsa; két koboz; két nyereg, az egyik ezüst-kengyeles; egy rezes fék szűgyelöstől, három zabola, két börös láda, egy vörös lapos láda, két kalamáris-láda egy ezüstös, loding, két vörös bársonyszék, három skarlát-szőnyeg, egy fekete szőnyeg, két vánkös, egy derékalj, egy paplan az ágyban, egy tükör, egy ajtóra való zár, két plégyertyatartó, három metcer (?) (talán: messzely,) réz-szelence, egy mázas korsó, egy fa-palack, hat új szőrtarisznya, egy kis pincetok, abban vagyon kilenc kis üveg pa'ackoeska, üres; *tizenkét könyg*; egy legyező, tükör benne; egy réz-tölcser; egy gyertya-hamvvevő; egy kis német handsárocska; négy puskatok; egy kis thamariskus fa-palack; öt kis fehér mázas eszéce; négy khinai korsó; három khinai kanesó; három asztaloeska; egy rozsz ládácska. (Ez a bástyából úgy látszik, fegyver és lomtáru szolgált. Szerk.)

8. A kapu fölött való házban a mi vagyon: három divány-szőnyeg, két skarlát szőnyeg, két szederjes bársony-szék, egy superlátos ágy, négy karszék, egy deszkás ágy.

9. Az öreg (nagy) boltban a mi vagyon: egy öreg, szederjes bársony, nyusztal bélelt galléros suba; öreg mente; egy öreg, galléros, hiúzmalá bélelt feketeszínű zöld mente, skarlát; egy viselt nyuszt béléss; egy vörös skarlát mente, ezüst s vont-arány-kaftánnal bélelt; egy violaszínű eszoka (kurta) török mente, vont aranyal bélelt; egy darab zöld kamuka; ugyanaz asztalon a ruhákon felül egy vékony lepedő; egy asztalra való bőrszőnyeg; egy fekete kalapos süveg, két fekete struetoll abban; tizenegy pár nyuszt; egy tábori zöld tafota ...; tizenöt nyuszt; hat dírb-darab nyuszt és nyeszt-láb; hat daraboeska hüsz; egy nyári fekete süveg; egy lóra való (...); egy teveször (...); egy vörös bársony cafrang, skófiummal varrott; két dufla esótár; egy közönséges esótár; egy róka-mál béléss; egy két török béléss; két vörös zászló; két vörösvirágos bársony fálj; egy új skarlát-szőnyeg; öt darab falra való kárpit; egy tigrisbőr; egy párduebőr; egy új paplan, vont ezüst a közepén; egy szederjes, virágos, kamuka viselt dolmány; harminckét rókahát-bőr; hatvanöt egész rókabőr; ötödfél hüzbőr, három katonanyereg; egy rozsz szunyogháló; négy öreg ón-tál; tizenhárom középszerű óntál, rozszak; egy fehér ládában vagyon riskása; egy faládában vagyon egy öreg fehér selyemöv; ugyanazon ládában vagyon tizenhárom asztalteszkenő; ugyanazon ládában vagyon öt aranyos, skófiomos teszkenő, két skófiomos ing, egy öreg abrosz, három asztalra való, egy darab virágos kamuka, egy mente alá való kaftány; egy zöld, hájszín tafota zászló, öreg; hat kis láda az ablakban, rozszak; egy börös láda; két üres láda; egy rozsz ágy; egy tonnácska méz; egy fapalackban kanva vagyon; öt eszéce, mázas, khinai; három mázas khinai korsó.

A porházban (alkalmasint löporos toronyban) vagyon: egy öreg hosszú szekér; két réz dob; egy gyalog dob; egy tonnában szakálshoz való golyóbis; egy ládában tarackhoz való golyóbis; egy rakásban vagyon ugyanazonféle; egy hüvely nélkül való öreg pallos; egy tonnában büdöskő; szakállas forma vagyon kilenc; egy ládácskában tüzes szerszámhoz való apró csuprocska, tarackhoz való is vagyon három, öreg szakálshoz való vagyon tizenegy. Tüzes szerszámhoz való rézeső vagyon öt; egy üveglámpás; két szakállas ágyú nélkül való; két ágyugolyóbis; tábori szék vagyon tíz; tábori asztal kettő; egy sisak; egy fehérvári

zabola, láncos; egy szakállas-tisztító; hálóhoz való vaskarikák; egy kötélbe fűzve hintó superlátóhoz való két lánc; egy malomba való vas-csap; egy kis mozsár-ágyú, vas; egy réz, kicsi puszka; hat vasesővek, kötelestül, táborhoz való; vas-szakadékok lövő szerszámokhoz.

A bástyákon a mi vagyon lövő szerszámokhoz: 1. Az aranyas ház fölött való kis bástyán vagyon egy öreg hosszú puszka, harminchat szakállas.

2. Középső bástyán két öreg tarack mértékjével és tömőjével együtt. Ugyanazon bástyán vagyon egy öreg sátor, egy kis sátor, egy kamaraszék-sátor, egy darab udvarsátor.

Vegyes közlemények.

(*Levelezések Párisban az ostromzár alatt.*) A német ostromzár alatt Páris két milliónyi lakossága folyton azon törte fejt, miként tudósíthatná az országban levő övéit s miként kaphatna hírt kívülről. De a németek elővigyázók voltak. A léghajók ellen könnyen mozgatható, és messzire horbó ágyukat állítottak föl; a postagalambokat kitanított sólymokkal üldöztették, a városon keresztül folyó Szajnát pedig hálókkal rekesztették el, nehogy palackokban, vagy másképen ez uton történjék a levelezés. Az utolsó postavonat szept. 18-án hagyta el Páris, s más nap már körül volt véve az óriás viros. Pár nappal azelőtt 900 postagalambot szállítottak Párisba a roubajxi és toureongi galambkedvelők udvarából, melyeknek aztán léghajókra téve kellett volna eszközölni a közlekedést. Ezek közül a „Jardin des Plantes” (állatkert) számos galambja is igénybe vétetett. A galambokra a hivatalos sürgönyöket, a léghajókra pedig a magán leveleket bízák. A léggömbön 200 galambot vittek el Párisból, s ebből csak 73 tért vissza; ezek közül 5 mítsém hozott magával, 3 a porozok hamis sürgönyeit tartalmazta, 10 pedig a légutazók szerenés megérkezéséről adott hírt. Számos kísérlet történt, hogy a leveleket a poroz elő-öröskön átesempesszék; így kertészkoesikban szalma- és szénakötegek közt, de egyetlen kocsi sem ért célt. Azután gyalogposták vállalkoztak, s silyon 85 tett kísérletet; ezek közül tízet elfogtak, s egy kivételével — a ki megszabadult — agyonlőtték, egy eltűnt, egy sürgönyök nélkül érkezett Toursba, öt átadta a rábízott leveleket és csak kettőnek sikerült választ is hozni, a többi nem törhette át magát a poroz vonalon. Búvárkészlettel is akartak a Szajnián kivetett háló alatt s a porozok őrszemétől elfedve híreket váltani, s Deleuse ur a postáigazgatósággal megegyezve, jan. 14-én indult el a „Vaucanson” nevű léggömbön búváreszközeivel, de eddig semmi hír felőle. Dec. 6-án szerződést kötöttek Venyon, Delort és Roberttel, kik arra vállalkoztak, hogy uszó golyókban fogják a fényképezett sürgönyöket szállítani. Ez emberektől sokat vártak. A delegált kormány ki is adott egy rendeletet, mely ez új postaszolgálatot szabályozta. Azonban hiába vártak a golyókra, mert nem érkeztek meg. Egy másik vállalkozó régi parafadugókkal akarta a golyókat helyettesíteni. E módszert már meg sem próbálták. Találkoztak, kik Páris híres földalati alagútjain, a katakombák alatt akartak az ellenség zárvonalán túlenni. Egyikök sem érte el célját; sőt mi több, egy ily futár a sárba süllyedvén, iszonyu halált szenvedett. A madár után a négy-lábú állat következett. Bizonys Hurel nevű egyén arra vállalkozott, hogy kutyákat fog Párisba küldeni. Ó jan. 13-án indult el a „General Faidherbe” nevű léggömbön 5 kutyával. A kutyák tulajdonosának 200 frankot ígértek egy-egy sürgönyért. De a kutyák vissza nem tértek. Már a kapituláció után, febr. 15-én érkezett egy 800 levélből álló esomag, melyet különös módon küldtek Párisba. Ugyanis waggon helyett egy 25 centiméternyi átméretű cink golyóban és nem vasuti sínekben, hanem vízen. A fúradthalban Steenackers két fűgolyót vett, ezeket megtöltötte levelekkel és egy légmentes gömbbe kötötte azokat össze. A fűgömböket vitorlakkal látta el. Súlyuk akkép volt kiszámítva, hogy a gőmb a víz felszínén maradhatott; a szél pedig folyton érintve vitorlaszármait, gyorsan hajthatá azt előre. A párisi postahivatalról értesítve halászatok rendelt ki Steenackers gömbjeinek elfogatására. Most az a kérdés: vajjon a megőrzött gömb időzött el utközben sokáig, vagy a postahivatalosok voltak-e hanyagok, mivel a megkapott 800 levél még múlt évi október elejéről van kelteve.

Hirek.

— (Az akadémiá nagygyűlései) s ünnepélyes köz-ülete május hó közepén lesznek. Az Eötvös-émlék-ünnepély május 21-én megy végbe. Lónyai Menyhért tartja az emlékbeszédet, mire egy költemény fog folólvastatni, melyet vagy Arany János, vagy Szász Károly ír.

— (Hálózások.) Vagyon István nyitrai kanonok és címzetes püspök ápril 4-iken éjjel elhunyt Nyitra

— Makórol pedig egy gyászlap Kovács József ügyvéd haláláról értesít, ki 53 éves korában hunyt el e hó 1-én, gyászoló családot hagyva maga után. — Schvarecz Gyula képviselőt, ki csak nem rég temette el nagy-anjját, újabb csapás érte. Anyja szül. Horváth Katalin pár nap előtt Sz.-Fehérvártt hosszas betegeskedés után elhunyt. — A német festészvilágot érezékeny csapás érte Ilesz Péter elhunyt a által, ki mint csapatfőnök tűnt ki s már az 1812-iki francia-orosz háborúból is festett harci jeleneteket. — Egy távirat szerint Vas megye főispánja, Széll József, e hó 6-án meghalt Szombathelyen.

— (Bányarobbanás.) Esztergomgyében a tokodi szénbányákban e hó elsején nagy szerencsétlenség történt. A csapódó fölrobbant a bányában s a munkások közül tizenötöt holtan, nyolcat súlyos égési sebekkel borítva hoztak ki a bányából. Ez utóbbiak közül három már a legközelebbi huszonnégy óra alatt meghalt. Azonnal vizsgáló bizottság ment a helyszínre Felső osztrálytanácsos és Brujman budai bányakapitányból álló, a szerencsétlenség okának a helyhatósággal együtt leendő kúpihatolására. A vizsgálat kiderítette, hogy csapódás az esztergomi szénbányákban, mióta megnyiták, sohasem észleltették, hogy a vágóajtók tökéletesen szabályszerű módon történnek, és emellett a bányagazgatóságot felelősség ezen előre nem látott szerencsétlenségért nem terheli. A vájna sérülést nem szenvedett, és a munka ismét akadálytalanul foly benne. A szerencsétlenül elhalt munkások temetése april 3-án ment végre, kikben öt özvegy férjeiket, tizenkét nevelőlen árva atyjukat és fantortjukat, egy szegény idős özvegy fiát és egyetlen gyámolát vették el.

— (Samyl, a cserkeszek egykor híres vezére.) mint egy konstantinápolyi távirat jelenti, bevezette küzdeme életét. Neve ismeretes közönségünk előtt, mert írások közül többben írtak róla, így Jókai elbeszélést, P. Szathmáry regényt. 1797-ben született, s mint pap kezdte pályáját, de a Kaukasz fölkelvén az oroszok ellen, hazája védelmébe állt, s a Cserkeszföld főnöke lett. A krími háború után Oroszország legyőzvé a Kaukaszust, Samylt foglyul vitte fiaiival. Az agasztálmán kegyesen bánt a cár, fényesen ellátta mindenmel, és Samyl kibékült helyzetével. Két év előtt elhagyta Oroszországot, hogy Mekkában élje le napjait. Valószínűleg ott is halt meg.

— (Tegethoff Vilmos.) Az 1866-iki lissai tengeri ütközet győztes tengeragya, e hó 7-ikén meghalt Bécsben. 1827-ben született stajeri földön, 1845-ben lépett tengerészeti szolgálatba; 1857-ben korvette-kapitány, 61-ben pedig sorhajó kapitány lett; 1864-ben részt vett helgolandi tengeri ütközetben, s 1868-ban az osztrák-magyar tengeri haderő főparancsnokává nevezték. Sokszor megfordult Pesten is, s egyik delegációjában a tengerészeti költségvetés előadója volt. Képzett tengerész, kinek halála általános részvétet keltett.

— (Falk Miksa) mint községi képviselő, sajátjából öt-öt száz forint küldött a felső-széni és lebenbrünni iskolák építésére.

— (A m.-vásárhelyi honvédlőbogat) május 7-én szentelik föl, s gr. Teleki Domokosné, mint zászlóánya e föliratot hímézé a zászló-szalagra: „Hordjátok magasan a haza diességére!”

— (A párisi commune) egyik titkára: Frankel Leo, ki pesti születésű magyar ember. Foglalkozására nézve köfaragó s előbb, míg az isten emnyire föl nem vitte dolgát, a pesti „Munkás Újság”-nak volt párisi levelezője s tárcírója.

— A t. akadémia apr. 3-iki ülésében Horváth Mihály elnökle alatt először Rómer Flóris értekezett a régi Pestről. Rómer azt állítja, hogy a mai belváros helyén római város állott, vagy legalább védelmi pont. Pest határozottabb kifejlését azonban a szlávoknak lehet köszönni. Pest és Ofen egyértelmű. A legrégibb időkől fogva Buda előnyben részesített, különösen az építkezéseket tekintve. 1148-ban Pest még csak „rév”-ként fungált. Béla király idejében egyházi felosztás szerint volt felosztva a város két részre. A mostani „Barátok-tere” akkoriban temetőként szerepelt. Az egész város pedig faducokkal oly esekély mértékben volt megerősítve, hogy a tatárok minden nehézség nélkül foglalták el. Ezen időből egyetlenegy monumentális építmény maradt fenn a belvárosi plébánia déli tornyának egy része, a mit érkező rajzban be is mutat. Béla király a pesti polgárokat minden adótól felszabadította. A török előtti időből a XV. században a következők utának nevei maradtak fön: Cegléd u., Nagy u. (most uri u.) Kalásztűt u. (most gránátos u.) A n. Mátyas uralkodását illeti, nem lehet gondolni, hogy a finom izlésű király Pestet elhanyagolta volna. Fontos kérdés, hogy ki építette Pest falait? de erre nincs okmány, mely felvilágosítást adhatna. A török uralomnak természetesen fővárosunkra is pusztító befolyása volt. Szóliman is lakott Pesten a mai bástya-utcaiban. 1541-ben Pest véglegesen török járom alá került. Az ezen korban épít

tett imolák, (számra 4) fürdők stb. nyom nélkül tünnek el. Szerencsétlen városunk újjászülése Buda visszafoglalásától datálódik. Ausztriai, bajor, frank jövevények lepték el az elpusztított helyet, a magyaroknak nem nagy kedvök volt a romlahuzakokban turkálni s így „metropolis Hungariae germania facta est.” A kereskedés azonban nagy lendületet nyert. Császári adomány után 118 helyben iugyen kaptak a császári hivatalnokok. Érkező 3 táblázatban összeállítja a mesterelemek bevándorlásait. A magyar iparosok közül inkább csak a szüesűk és gombkötők tünnek ki, továbbá „magyar chirurgusok,” stukaturosok. Horváth Mihály mint elnök, előreláhalván az idő, félbeszakítja az érdekes felolvasást. Wenzcelt igen meghatván az előadás, kívánja, hogy Pest történetének kiderítésére társulat alakuljon: Toldy Salamon elleni tüntetésnek veszi az ilyen társulatot, minthogy Salamon bízta meg Pest városra Pest történetének megírásával. (Ellenmondás.) Végre is az ment határozatba, hogy Rómer olvassa föl értekezése többi részét más alkalommal s ekkor aztán lehet bővebben beszélni e tárgyról. A rövid szöveáltás után Szilágyi Sándor olvassa föl Szilágyi Ferenc ily című értekezését: „H-ik József, mint az erdélyi róm. katolikus egyház reformatora,” de csak igen rövid kivonatban. Végül titkár jelenti, hogy a kultuszminiszter a régi műemlékek megőrzéséről szóló tervjavaslataknak jogi szempontból való megírására kérte föl az akadémiát. Az osztály e végböl Ipolyi, Kautz, Wenzcel, Konck és Suhajda tagokat bízza meg.

A történelmi társulat május 4-én fogja tartani idei közgyűlését. Ez csupán választó lesz, értekezések nélkül. Ugyanis elhatározták, hogy ezentul csupán a vidéki közgyűléseken olvasnak föl dolgozatokat, a pestieken pedig nem, miután a folytonos ülések azis mindig itt tartatnak. A közelebbi ülés tárgyai közt igen figyelemreméltó Gyöngyösi Istváné, „A murányi Vénus” költőjének egy eredeti levele, melyet Thaly Kálmán a budai kir. kamrai levéltárban talált. E levél igen érdekes, szép prózai irályal van írva, s úrnőjéhez, a „Murányi Vénus”-hoz van intézve. 1669-ben Baloghvárából írta, s előadja benne úrnőjének: menyenyire fáj neki, hogy nélkülöznie kell a kedves udvart és úrnőjének kedvét, ki — hallgatva a gonosz nyel-

vek rágalmára — eltávolította őt udvarából és Balogh várába száműzte. „A limbusbeli lelkek, mondja, nem kívánják annyira a szabadságot, mint ő e száműzetési helyről.” A vidor költői hangulaban írott levél rendkívül humorzagos, s oly szellemű ötletekkel van fűszerezve, hogy a komoly társulati tagokat is jóízűen megnevettette. Nyelve oly tiszta magyaros, hogy mai nap is irálypéldául szolgálhatna.

Színház. (Egy pesti népszínház ügyében) volt tanácskozás közelebb Milassin Vilmos szállásán, ki a pesti népszínház ügyével korábban foglalkozott bizottság jegyzője. A tanácskozás eredménye az lett, hogy elhatározták, mikép tizenkét tekintélyes férfit (közülök Pest városa öt országgyűlési képviselőjét, Gampel polgármestert, Tisza Lajos közmunkatanácsesi elnököt stb.) fölkerék, hogy emelendő népszínház ügyében hívjanak össze a befolyásos körökből, irodalmi és művész világból értekezőket, mely aztán egy Pesten állítandó népszínház létesítése módjához megtergye a kezdeményezést.

Szerkesztői üzenetek.

— Egy előzetünk. A száz-karu polyp már megjelent rajzban és kimerítő magyararázatot a lapokban, s ekkép fölösleges volna újabb ismertetni.

— N. Várkonyi B. J. Kiváncsian bontottuk föl a levelet, melynek borítékján ott volt nagy betűkkel: „Alkalmi.” Rejtett is magában egy verszetet oly cím alatt: „Születésem napján.” Isten éltesse ínt sokáig, de kérjük, ne írjon verseket.

— Makóca M. Gy. urnak. Átdadjuk ft. Rómer Flóris urnak, ki az ily-ekben szakavatott.

A kiadó-hivatal üzenete. A „Hazánk s Külföld” 1865 — 68-iki négyévi folyamra 8 kötetben eladó Hossz Pályiban (Bihar) Delbeczi Mihály ref. népiszkolai igazgatójánál.

TARTALOM:

Cikkek: „Szerelme boldogja.” Eredeti beszély. (Folytatás.) Kazár Emil: „Szerelme” (Költemény.) Irem József: „Versaillesban.” (Vége.) Kabajó Gyulánál. — „Bosack Hauke tábornok.” Ugron Gáboról. — „Viski olajjárások.” H. B. től. — „A kolozsvári színház fősztázados jubileuma.” — „Magyar főúri bitorzat kétségű év előtt.” — „Vegyes közlemények.” — „Hírek.” — Képek: Gr. Bosa k-Hauke tábornok. — Viski olajjárások. — A kolozsvári nemzeti színház.

Hirdetések.

Keller és Zsitvay
selyem és női divatkelme
raktárunkban
Pest, Szervitator 6 szám.

A legújabb selyem, gyapju és gyapot női divatkelmek, kész női ruhák és mindenemű felöltők, valamint több más női divateitkek, dús választásban és lehető jutányos áron kaphatók.

Saját szabóműhelyünkben készítették ruhákat a legújabb divat szerint, gyorsan, izlésteljesen és jutányos árak mellett.

Kelmeminták vidékre készíttéssel küldetnek, a megrendelő ek pedig kiváló figyelemmel és gyorsan hajtának végre.

Lyoni selyemkelmekből gyári raktár. 5—3

Cachemir kendők.

„Szép, jó és olcsó!”

Legújabb női ruha-kelmék
bámulatlan olcsó árért.

Teljes ruhához való legszebb kelmék
3, 4, 5, 6 frtért, ugyszinte a legfinomabb fekete selyem-anyagok kaphatók

HAMBURGER ADOLF
üzletében, Pest uri-utca 3. sz.

Mustrák kívánatra mindenféle bérmentesen küldetnek s megrendelések utánvát mellett azonnal eszközöltetnek.

4—6. Asztali- és ágylertitok.

Kollarits József és fiai

legelső készféhernemű gyári raktárában Pesten, váci-utca az „YPSILANTI”-hoz legnagyobb választékban legjutányosb árakon kaphatók mindenemű férfi, női és gyermekféherneműek.

Férfi ingek, rumburgi, hollandi vagy irlandi vászonból, darabja 2 frt 50, 3 frt, 3 frt 50, 4 frt, 4 frt 50, 5 frt, 5 frt 50, 6 frt, 6 frt 50, 7 frt, 8 frt, 10 frt, 12 frt.

Férfi háll ingek, 3 frt, 3 frt 50, 4 frt, 4 frt 50, 5 frt, himzettek, 6 frt, 7 frt, 8 frt, 10 frt, 12 frt, 14 egész 20 frt.

Férfi madapolan ingek, 1,50, 1,75, 2, 2,50, 3, 3,50, 4 frt.

Férfi szines ingek, 1 frt 50, 2 frt, 2 frt 50, 3 frt.

Férfi gatyák magyar, nélmagyar vagy francia szabásra, félvászonból 1,50, 1,55, 1,60, tiszta vászonból 1,75, 2, 2,50, 3, 3,50.

Férfi gallerek, kézelők, nyakkötők, félharisnyák és mindenemű vászon s batiszt zsebkendők, kőtégje 4, 4,50, 5, 5,50, 6, 7, 8, 10, 12, 14 frt, francia mellvarrással 4, 4,50, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12 frt.

Női háló-corsettek 1,85, 2, 2,25, 2,50, 2,75, 3, 3,50, 4, 4,50, 5, 6 egész 12 frt.

Női francia derek-fűzők 1,50, 2, 2,50, 3, 3,50, 4, 4,50.

Női harisnyák legjobb minőségben pamutból, kőtégje 4, 4,50, 5, 5,50, 6, 7, 8 egész 15 frt, cernából 11—24 frt.

Női alszoknyák s nadrágok perkálból, esikos s piquet barchetből, fűjeli s pongyola fűkötők, mindenemű vászon s ba iszt zsebkendők.

Fűingek vászonból, madapolamból s szinesek a legjutányosb árakon, úgy szintén fű-gatyák s félharisnyák.

Leányingek minden formában, ugyszintén leány corsettek s harisnyák.

A legnagyobb választékban férfi és női töl alszoknyák s nadrágok, ugyszinte minden töl árak, legújabb fűingek s sehallowk.

Továbbá ajánljuk nagy raktárunkat rumburgi, hollandi s irlandi vászonokban. Darabját 25, 27, 28, 30, 32, 35, 40, 50, 60 egész 120 frt.

Creas-vászon 12, 12,50, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20—25 frt.

Vászonzsebkendők, kőtégje 3, 3,50, 4, 5, 5,50, 6, 6,50, 7, 8, 9, 10—20 frt. batisztzsebkendők 4,50—30 frt.

Tűrlőkötők, kőtégje 5,80, 6,90, 7,50, 9,50, 10, 12 egész 20 frt.

Asztalkendők, kőtégje 5, 5,50, 6 egész 12 frt.

Abroszok és damaszt asztali-készletek 6, 8, 10, 12, 18 és 24 személyre minden áron.

Szines ágyl kanavászon, vége 9, 10, 11, 12, 13—16 frt.

Fűgöngyök a legnagyobb választékban, egy ablakra 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 15 frt párja.

Asztali- és ágylertitok, kavés abroszok s csemegekendők.

Menyasszonyi készletek 200 frttől 2000 frttig kész féhernemű s vászonban a legszebb kiállításban szolgálhatunk. Nagy árjogyzékünköt kívánásra bérmentesen beküldjük.

Levél általi megrendelések még az nap, melyen érkezek, legjobb kiválasztásban e közöböltetnek, csomagolási díjt nem számítunk.

2—3

Felelős szerkesztő: Kazár Emil. Szerkesztői társ: Szokoly Viktor. Kiadó-tulajdonos: az „Athenaeum.” A képek Rusz Károly műintézetéből valók.

Pest, 1871. Nyomatott az „Athenaeum” nyomdái és irod. részv. társulat nyomdájában.